

ศึกษาวิเคราะห์บ่อเกิดแห่งความรู้ในพระพุทธศาสนา

ANALYTICAL STUDY THE ORINGINS OF KNOWLEDGE IN BUDDHISM

พระครูปลัดญาณวิทย์ ขยาริโต(ใจลึก)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์บ่อเกิดแห่งความรู้ในพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาความรู้ในทางพระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาบ่อเกิดแห่งความรู้ในทางพระพุทธศาสนา และ (3) เพื่อวิเคราะห์วิธีพัฒนาความรู้จากบ่อเกิดแห่งความรู้ในพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ จากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา และรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ในทางพระพุทธศาสนา มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการนำแนวทางการพัฒนาปัญญามาประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้เพื่อสืบค้นว่าความรู้ในพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ ความรู้ระดับโลกียะ และความรู้ระดับโลกุตระ ประโยชน์ของความรู้ในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องสั่งสอนให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ(บุญมี แท่นแก้ว, 2543 : 1) เป็นบ่อเกิดแห่งศีลธรรมจรรยาและขนบธรรมเนียมประเพณี ก่อให้เกิดประโยชน์ 3 ระดับ คืออรรถะสิ่งจำเป็นจากการนับถือปฏิบัติ สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ภายภาคหน้ามีความปิติสุข และทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

บ่อเกิดแห่งความรู้ในทางพระพุทธศาสนา พบว่าความรู้ในทางพระพุทธศาสนา มีบ่อเกิด 3 ทาง คือ 1) สุตมยปัญญา เรียกปัญญาประเภทนี้ว่า “รู้จำ” 2) จินตมยปัญญา เกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล เพื่อทำให้เกิด “ความเข้าใจ” ต่อสิ่งต่างๆ 3) ทวณมยปัญญา เป็นปัญญาที่ใช้ตัดสินเรื่องราวความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ ของธรรมชาติ

วิเคราะห์วิธีพัฒนาความรู้จากบ่อเกิดแห่งความรู้ในพระพุทธศาสนา พบว่าความรู้สามารถเกิดขึ้นได้อยู่ 2 ระดับคือระดับโลกียะและระดับโลกุตระ วิธีทำให้เกิดความรู้ มี 6 ประการคือ 1) การศึกษาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักสัปปริสธรรม และอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค 2) ความรู้เกิดจากการฟังธรรมในวันธรรมสวนะ 3) ความรู้เกิดจากการใช้โยนิโสมนสิการ คิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ แบบแผน 4) ความรู้เกิดจากการรักษาศีล 5) ความรู้เกิดจากการปฏิบัติสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา เป็นการฝึกจิตให้เกิดปัญญา รู้แจ้งตามความเป็นจริง และ 6) ความรู้เกิดจากพาหุสัจจะ คือความเป็นผู้ได้สดับมาก

คำสำคัญ : ความรู้ , บ่อเกิดความรู้

Abstract

The research entitled “Analytical Study of the Origin of Knowledge in Buddhism”. The objectives of this research are as three follows: (1) to study the knowledge of Buddhism, (2) to study the origins of knowledge in Buddhism, and 3) to analyze how to develop the knowledge from the origins of knowledge to Buddhism. This study is a documentary research, primary data from the Pali Canon of Mahachulalongkornrajavidyalaya University with commentary of the petition and secondary data collection from textbook, document and thesis, It was found that

Knowledge in Buddhism The basic idea comes from the application of intellectual development to the application of knowledge management to find out that knowledge in Buddhism can be divided into 2 major types: Mundane and Salvation of knowledge. Knowledge is divided into 2: 1) 2) Deep knowledge of the depth of knowledge is the knowledge that is in the textbook. This is the knowledge that comes from the practice. It is not easy to explain by using words. It is based on action and experience. The benefit of knowledge in Buddhism is that it teaches people to behave in a right way, to benefit themselves, society and the nation. It is the source of morality and tradition. Benefit 3 levels. It is a necessity of practice. Samprayayikutta The benefits are happy. And Tittathammikatta Benefits related to daily life.

The source of knowledge in Buddhism. There are three kinds of knowledge in Buddhism: 1) The Suttamayapanya of wisdom is called "recognition" 2) The Jintamayapanya intelligence But to think. To make "understanding" of things. 3) The Pavanamayapanya for Wisdom It is the wisdom to judge the reality of the things of nature. Analyze how to develop knowledge from the origins of knowledge in Buddhism. There are two levels of knowledge that can be learned Mundane and Salvation of knowledge. There are 6 ways to make knowledge. 1) The study of Buddhist principles. Suppurisathamma and The Four noble Truths 2) The knowledge is caused by listening to the Dharma on the Sabbath day. 3) Knowledge from the use of Yonisomanasikara Think properly Thoughtfully 4) Knowledge comes from the practice of precepts. 5) Knowledge is derived from the practice of Samatapavana and Meditation. 6) Knowledge comes from the Phahusajja This is a very popular.

Keyword : Knowledge , Origins Of Knowledge

บทนำ

ความรู้เป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้าง ผลิต ความคิด ความเชื่อ ความจริง ความหมาย โดยใช้ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ตระกาะ แสดงผ่านภาษา เครื่องหมาย และสื่อต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นไปตามผู้สร้าง และผู้ผลิต ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้า ก็ได้ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้นี้เช่นเดียวกัน ตรงกับคำที่ใช้ในทาง พระพุทธศาสนาว่า อภิญญา ญาณ ปัญญา วิชา เป็นต้น ได้มีพุทธพจน์รับรองไว้ว่า “ผู้มีปัญญา ถึงพร้อมด้วยความรู้ ฉลาดในวิธีจัดการงาน รู้กาลและรู้สมัย เขาพึงอยู่ในราชการได้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย., 2539 : 54) “คนฉลาดกล่าวว่า ปัญญาประเสริฐ เหมือนพระจันทร์ประเสริฐกว่าดาวทั้งหลาย แม้ศีลสิริและธรรมของสัตบุรุษยอม ไปตามผู้มีปัญญา”(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย., 2539 : 541) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนา แห่งเหตุและผล ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความรู้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม(ณัชร สยามวาลา., 2557 : 187) ในโลกอย่างมีความสุขในระดับปกติ และความสุขระดับพิเศษ ทางพระพุทธศาสนาเช่นกัน ได้แบ่งความรู้ เป็น 2 ระดับ คือ ความรู้ระดับโลกียะและความรู้ระดับ โลกุตระตระซึ่งเป็นความรู้ในระดับสูงในทางพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นว่าในบ่อเกิดความรู้พระพุทธศาสนา และความรู้ทางตะวันตกระหว่างศาสตร์ทั้งสอง มีความแตกต่างกัน จากการนำเสนอมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องบ่อเกิดแห่งความรู้ ใน พระพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีที่มาของบ่อเกิดความรู้เป็นอย่างไร และมีความสำคัญอย่างไร ซึ่งจะทำให้ได้

ข้อมูลในการศึกษาวิจัย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางพระพุทธศาสนา และสำหรับผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของความรู้ในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ในทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาบ่อเกิดแห่งความรู้ในทางพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์วิธีพัฒนาความรู้จากบ่อเกิดแห่งความรู้ในพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้ศึกษาค้นคว้าเอกสารหลักที่ใช้คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามกรอบของการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก รวมถึงอรรถกถาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพุทธญาณวิทยา และเอกสารที่เกี่ยวข้องพุทธญาณญาณวิทยาทั่วไปในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. รวบรวมข้อมูลชั้นหัตถ์ภูมิ คือส่วนที่เป็นงานนิพนธ์ทั่วไป รวมทั้งเอกสาร งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้
3. นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้อง
4. เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการศึกษา

1 ความรู้ในทางพระพุทธศาสนา การศึกษาความรู้ในพระพุทธศาสนานั้น มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการนำแนวทางการพัฒนาปัญญามาประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้เพื่อสืบค้นว่าความรู้ในพระพุทธศาสนามีกระบวนการจัดการ และวิธีการจัดการความรู้

ความรู้ในพระพุทธศาสนาสามารถแยกกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1)การรับรู้ ได้แก่ การเสวนาสัตบุรุษ และการฟังสัทธรรม 2)การคิด ได้แก่โยนิโสมนสิการ และ 3)การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ และการเข้าใจจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติก็สามารถประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้มาให้เกิดผลได้ในทุกสถานการณ์ หรือสามารถบูรณาการสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิตประจำวันได้ ในทางพุทธศาสนายังเห็นว่า ทั้งการรับรู้ การคิด และการปฏิบัติ ในตัวมันเองก็เป็นบ่อเกิดแห่งปัญญาได้ด้วยโดยไม่ต้องรอให้เชื่อมโยงจนครบกระบวนการ ปัญญาที่เกิดจากการรับรู้สดับฟัง คือสุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด คือจินตามยปัญญา และปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ คือ ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เป็นระดับอธิปัญญา คือปัญญาอย่างสูง ความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีหมายถึงการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้

แนวทางการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการนำแนวทางการพัฒนาปัญญา มาประยุกต์ใช้ในเรื่องการจัดการความรู้ที่สืบค้นว่าการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนามีกระบวนการจัดการความรู้ ดำเนินไปได้อย่างประสบความสำเร็จ เมื่อปฏิบัติไปจนถึงที่สุด ให้บริสุทธิ์หมดจดได้บางส่วนหรือสิ้นเชิง ที่เรียกว่าเป็นมรรค เป็นผล เป็นนิพพาน กำจัดกิเลสได้หมดสิ้น เรียกว่าปฏิเวธปัญญา ปัญญาคือความรู้แจ้งแทงตลอด ความรู้ทางอายตนะไม่ใช่ตัวปัญญา จิตซึ่งเป็นธาตุรู้ นี้ก็ออกรู้เรื่องต่างๆ เรื่องรูป เรื่อง เสียง เรื่องกลิ่น เรื่องรส เรื่องโณภัพพะ

คือสิ่งที่กายถูกต้องอยู่โดยปกติ สัตว์ดิรัจฉานก็มีอายตนะ มนุษย์ก็มีอายตนะสัตว์ก็มองเห็นอะไรได้ ได้ยินอะไรได้ มนุษย์ก็มีตา มีหู ที่เห็นที่ได้ยินอะไรได้ และก็มีความรู้ มนุษย์นั้นเป็นสัตว์โลกที่ได้รับนับถือว่ามีปัญญามาแต่กำเนิด เรียกว่าชาติปัญญาปัญญาที่มาพร้อมกับชาติ ปัญญาที่พัฒนามาโดยลำดับนี้ ก็อาศัยความรู้ทางอายตนะนี้แหละมา ประกอบกระทำการปฏิบัติปลูกปัญญาต่างๆ ปัญญาที่แท้จริงคือรู้ทั่วถึงสิ่งจะ ต้องเป็นปัญญาที่รู้ทั่วถึงสิ่งจะ คือความจริง ตามเหตุและผล หรือรู้ทั่วถึงเหตุผลตามความเป็นจริง

ประโยชน์ของความรู้ในพระพุทธศาสนาสาสนานั้น ศาสนาเป็นเครื่องสั่งสอนให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติในทาง ที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ เป็นบ่อเกิดแห่งศีลธรรมจรรยา และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ خوب อันเป็นเครื่องประกอบให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี มีเอกลักษณะ อารยธรรม และวัฒนธรรมอันดี งาม เป็นของตนเอง เป็นเครื่องบำบัดทุกข์ และบำรุงสุขให้แก่มนุษย์ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เปรียบเสมือนดวง ประทีปโคมไฟที่ให้ความสว่างไสวแก่เส้นทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ผู้อาศัยอยู่ในโลก

2. บ่อเกิดแห่งความรู้ในทางพระพุทธศาสนา บ่อเกิดแห่งความรู้ในทางพระพุทธศาสนา มีส่วนประกอบที่ มา ของความรู้ทั้งหลายแบ่งออกเป็น 3 ทางด้วยกัน คือ 1) ความรู้เกิดจากทางสุตมยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การสดับหรือ อาจขยายให้กว้างออกไปได้ว่า เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากแหล่งความรู้ที่อยู่ภายนอก ซึ่งครอบคลุมไปได้หมดทั้งจากการ ฟัง หรือแม้จากการอ่านหรือจากการศึกษาเล่าเรียนสุตมยปัญญา จัดเป็นปัญญาของผู้คนที่บุคคลเพียงจดจำไว้ได้ อาจ เรียกปัญญาประเภทนี้ว่า “รู้จำ” 2) ความรู้เกิดจากทางจินตมยปัญญา เกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล ปัญญา ประเภทนี้ เกิดขึ้นจากความสามารถในกระบวนการคิดหรือจินตนาการของมนุษย์ เพื่อทำให้เกิด “ความเข้าใจ” ต่อสิ่ง ต่างๆ ที่เข้าไปรับรู้หรือที่จำได้จินตมยปัญญา จะทำหน้าที่แปรความรู้ต่างๆ ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ที่อยู่ภายนอก ให้ กลายมาเป็น “ความเข้าใจ” 3) ความรู้เกิดจากทางภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ เป็นเรื่องของปรมัตถ์สิ่งหรือสิ่งที่มีอยู่จริง นำไปสู่องค์ความรู้ที่เรียกว่าเหตุปัจจัย ภาวนามยปัญญา จึงเป็นปัญญาตัว สุดท้ายที่ใช้ตัดสินเรื่องราวความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ ของธรรมชาติ โดยเฉพาะปัญญาในพระพุทธศาสนาที่จะนำไปสู่ ธรรมในระดับโลกุตระเพื่อเข้าถึงความเป็นอริยบุคคล

3. วิเคราะห์วิธีพัฒนาความรู้จากบ่อเกิดแห่งความรู้ในพระพุทธศาสนา วิธีพัฒนาความรู้จากบ่อเกิดแห่ง ความรู้ในพระพุทธศาสนานั้นสามารถเกิดขึ้นได้อยู่ 2 ระดับ คือระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ ความรู้ที่เป็นสิ่งที่ ถาวรมั่นคง กำจัดซึ่งกิเลสให้หมดไปจากผู้ศึกษา คือความรู้ในระดับโลกุตระ วิธีทำให้สามารถเกิดความรู้ได้ คือการศึกษา ความรู้ที่เกิดจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม คือธรรมที่ทำให้คนเป็น สัปปุริช หรือ เป็นคนดี มี 7 ประการ คือ 1) อัมมัญญตา คือการรู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์และความเป็นไป ของชีวิตหรือรู้จักหลักความจริง 2) อัตถัญญตา เมื่อมีเหตุก็ย่อมมีผล เมื่อมีปัญหอันใดเกิดขึ้นเราจะต้องใช้หลักเหตุผล มาพิจารณาปัญหาเหล่านั้น 3) อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน แล้วประพฤติตนให้เหมาะสมแก่ภาวะของตน 4) มัตตัญญตา ความพอดี ความพอเหมาะพอสมควรการรู้จักประมาณเป็นทางสายกลางที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ บุคคลต่างๆ ได้ประพฤติปฏิบัติกันมา 5) กาลัญญตา การรู้จักเวลาที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมต่างๆ และรู้จักปฏิบัติ ตนให้ถูกต้องกับกาลเทศะ 6) ปริสสัญญตา การรู้จักหมู่คณะหรือกลุ่มชนว่าดีหรือไม่ดีควรคบหาสมาคม แล้วประพฤติตนให้ เหมาะสมต่อชุมชนและสังคมนั้นๆ และ 7) ปุคคโลปรปัญญา การรู้จักประเภทบุคคลแต่ละคนว่าฉลาดหรือโง่ เป็นคน พาลหรือเป็นบัณฑิต และหลักอริยสัจ 4 หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ หลักคำสอนเรื่องอริยสัจ 4 เป็นคำสอนที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของพระพุทธศาสนา ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

ความรู้เกิดจากธรรมสภาวะ หรือ วันอุโบสถ เป็นวันประชุมของพุทธศาสนิกชน เพื่อปฏิบัติ กิจกรรมทางศาสนาในพระพุทธศาสนาประจำสัปดาห์ ได้แก่วันถือศีลฟังธรรม พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรมเผยแผ่คำสอนสืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติ

ความรู้เกิดจากโยนิโสมนสิการ แปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญาอุบาย วิธีทาง ส่วน มนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ การทำในใจโดยแยบคาย เป็นการฝึกใช้ความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบรู้จักคิด

ความรู้เกิดจากการประพจน์ธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นการปฏิบัติธรรมที่เป็นกุศลทุกประการ ที่เป็นทาน ศีล ภาวนา ทั้งสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา

ความรู้เกิดจากการปฏิบัติตามศีลคือข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข

ความรู้เกิดจากพาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้สดับมาก ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก การมีความรู้ประสบการณ์มาก เรียกบุคคลผู้มีภาวะอย่างนั้นว่า เกิดจากการศึกษา 4 แบบ คือ ศึกษาด้วยการฟัง ด้วยการคิด ด้วยการสอบถาม และด้วยการจดจำบันทึก

อภิปรายผล

ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาการมีแนวคิดพื้นฐานมาจากการนำแนวทางการพัฒนาปัญญามาประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้ สอดคล้องกับความรู้ 2 ระดับคือความรู้ระดับโลกียะ และความรู้ระดับโลกุตระ กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ เป็นกระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา สามารถแยกกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1)การรับรู้ ได้แก่ การเสวนาสัตบุรุษ และการฟังสัทธรรม 2)การคิด ได้แก่โยนิโสมนสิการ และ 3)การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ และการเข้าใจจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติ สามารถบูรณาการสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิตประจำวันได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),2552 : 105)

บ่อเกิดแห่งความรู้ในทางพระพุทธศาสนามีส่วนประกอบที่มาของความรู้ทั้งหลายแบ่งออกเป็น 3 ทางด้วยกัน คือ 1) ความรู้เกิดจากทางสุตมยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การสดับเรียกปัญญานี้ว่ารู้จำ 2)ความรู้เกิดจากทางจินตมยปัญญา เกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผลทำให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ 3)ความรู้เกิดจากทางภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ นำไปสู่องค์ความรู้ที่เรียกว่าเหตุปัจจัย(ลักษณะวัต ปาละรัตน,2557 : 178)

พัฒนาความรู้จากบ่อเกิดแห่งความรู้ในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นได้อยู่ 2 ระดับ คือ ระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ ความรู้ที่เกิดจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม คือธรรมที่ทำให้คนเป็นสัปปุรุษ และหลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ความรู้เกิดจากธรรมสภาวะ ความรู้เกิดจากโยนิโส ความรู้เกิดจากการประพจน์ธรรมสมควรแก่ธรรม ความรู้เกิดจากการปฏิบัติตามศีล ความรู้เกิดจากพาหุสัจจะ

บทสรุป

การศึกษาวิเคราะห์บ่อเกิดความรู้ของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจะแยกตอบโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ มาพิจารณาด้วยเหตุปัจจัยของความรู้ว่า มาจากที่ใด ทั้งนี้ ถ้าความรู้ที่เกิดจาก สุตมยปัญญา ได้แก่ปัญญาที่เกิดจากการได้ยินได้ฟังจากครูอาจารย์และได้จากการศึกษาเล่าเรียนตามสื่อต่าง ๆ และได้จากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ด้วย

ประสบการณ์ตรงของตนเองสิ่งนี้เรียกว่า ความรู้ด้านประสบการณ์ ส่วนความรู้ที่เกิดจากการใช้จิตคิดพิจารณา ใคร่ครวญไตร่ตรองความรู้ที่จรรเข้ามาก่อนแล้วและคิดคาดการณ์ความรู้ที่ยังไม่ปรากฏแก่ตนอาจจะเป็นความรู้ ที่ถูกต้องและผิดก็ได้ ในส่วนของความรู้นี้พระพุทธศาสนา เห็นว่าเป็นปัญญาที่เกิดจาก จินตามยปัญญา ได้แก่ ปัญญา ที่เกิดจากการคิดพิจารณาด้วยเหตุผล ในส่วนของความรู้ที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนา กรรมฐานจนทำให้จิตเป็นสมาธิอยู่ขั้นต่าง ๆ จนถึงการทำลายกิเลสให้สิ้นไปจากความไม่รู้กลายเป็นความรู้ที่แท้จริง ด้วยตนเอง พระพุทธศาสนาเรียกความรู้นี้ว่าเกิดจากการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทำให้ทราบถึงความรู้ทั่วไป และความรู้ในพระพุทธศาสนามากมาย ไม่ว่าจะเป็น ความรู้เกิด จาก เหตุผล ความรู้เกิดจากประสบการณ์ ความรู้เกิดจากการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความรู้ทั่วไปเป็น เพียงทฤษฎีความรู้หรือญาณวิทยา และต่อมาทำให้ทราบถึงความรู้ในพระพุทธศาสนาเป็นความรู้ครบวงจร คือ เป็น ความรู้ ญาณวิทยา ที่มุ่งสู่การปฏิบัติ ให้หลุดพ้นจากกิเลส จนถึงการดับทุกข์ได้

ข้อเสนอแนะในทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะในแง่นโยบายการนำไปใช้ การศึกษาวิเคราะห์บ่อเกิดของความรู้ในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนที่ต้องการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ควรมีการดำเนินการศึกษาเรียนรู้ ดังนี้

- 1) การนำหลักการศึกษาค้นคว้าความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตน ให้มีศีลดีขึ้น มีสมาธิขึ้น และมีสติและปัญญาที่เห็น ความจริงในการดำเนินชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม
- 2) มุ่งเน้นในการศึกษาอย่างจริงจัง สร้างศรัทธาคือความเชื่อที่มีเหตุและผล เชื่อในพระรัตนตรัย สร้างแนวปฏิบัติที่ดี ทั้งในด้านการปฏิบัติตนและการปฏิบัติธรรม ทำควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดปัญญาที่แท้จริงขึ้นกับตนเองและสังคม

เสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาวิเคราะห์ภาวะความมีอยู่ของความรู้ในปรัชญาทั่วไป ตามแนวคิดของทางตะวันตก และทางตะวันออก
- 2) ควรทำการวิเคราะห์ญาณวิทยาในพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของคนไทย
- 3) ควรทำการวิเคราะห์กระบวนการเกิดความรู้ ตามทัศนะของพระเถระในสังคมไทยอย่างละเอียด

เอกสารอ้างอิง

ณัชร สยามวาลา,ดร. (2557). **สมองแห่งพุทธะ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์ธรรมะ.

บุญมี แทนแก้ว. (2543). **ญาณวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2552). “การศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์”. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพมหานคร:

_____. (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2549). **ชีวิตที่สมบูรณ์**, พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ระฆังทอง,

_____. (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 4 “ศาสตร์พระราชากับการสร้างสังคมอุดมปัญญาในยุคไทยแลนด์ 4.0”

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, กรุงเทพมหานคร :
วัดราชโอรสาราม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย :
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลักษณะวัด ปาละรัตน์. (2557). พุทธญาณวิทยา . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลักษณะวัดปาละรัตน์.